

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาค้นคว้าปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่ส่งผลกระทบต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก ปีการศึกษา 2549 จำแนกตามประเภทโรงเรียนและระดับช่วงชั้น มีความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนเกี่ยวกับด้านที่พักรอและอาคารสถานที่ ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร ด้านสุขภาพ ด้านสถานักเรียนและกลุ่มเพื่อน ที่ส่งผลกระทบต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน ศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่ส่งผลกระทบต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน และเพื่อสร้างสมการพยากรณ์องค์การแห่งการเรียนรู้จากตัวแปรปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออกกลุ่มตัวอย่างเป็นครูของโรงเรียนในพื้นที่ในเขตตะวันออก ปีการศึกษา 2549 จำนวน 564 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางของ เครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 608-609) จากกลุ่มประชากร 564 คน จะได้กลุ่มตัวอย่าง 230 คน การสุ่มเป็นแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) กำหนดประเภทโรงเรียนและระดับช่วงชั้นของโรงเรียนในการสุ่มและคำนวณอัตราส่วนร้อยละจากประเภท ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบ 230 คน แบบสอบถามรวมทั้งหมด 94 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบและประเภทโรงเรียน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน หลังจากที่น่าแบบสอบถามไปทดลองใช้แล้ว ปรากฏว่าแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .24-.84 นำไปใช้เก็บข้อมูลได้ 70 ข้อ ส่วนแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง .41-.81 นำไปใช้เก็บข้อมูลได้ 24 ข้อ นำแบบสอบถามทั้งฉบับไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) ของ ครอนบาค (Cronbach, pp. 202-204) ได้ค่าความเชื่อมั่นของปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนเท่ากับ .97 ค่าความเชื่อมั่นขององค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเท่ากับ .95 เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนเรียบร้อยแล้วนำไปตรวจสอบความถูกต้องเป็นแบบสอบถามที่ข้อมูลสมบูรณ์ทุกฉบับ นำผลการตอบไปจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS Windows Version 12.0 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) การทดสอบค่าที (t -test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple Correlation) การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

(Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์จากตัวแปรปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนแต่ละด้านที่สามารถพยากรณ์องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน แล้วทำการแปรผลและนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สรุปสาระสำคัญของการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านในระดับดี มีปัจจัยเด่นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร ด้านวิชาการเป็นลำดับรอง และปัจจัยด้านสุขภาพเป็นลำดับสาม
2. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออก จำแนกตามประเภทโรงเรียน โดยรวมและรายด้านทั้งประเภทโรงเรียนในฝันและโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออก จำแนกตามระดับช่วงชั้น โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
4. องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านในระดับมาก มีองค์ประกอบเด่นในด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ องค์ประกอบด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นลำดับรอง และองค์ประกอบด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมเป็นลำดับสาม
5. องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก จำแนกตามประเภทโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน ทั้งประเภทโรงเรียนในฝันและโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
6. องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก จำแนกตามระดับช่วงชั้น โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
7. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน โดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก โดยรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
8. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนแต่ละด้าน ที่สามารถพยากรณ์องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก พบว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร ปัจจัยด้านสถานักเรียนและกลุ่มเพื่อน และปัจจัยด้านสุขภาพ สามารถพยากรณ์องค์การ

แห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนได้ร้อยละ 54.30 และสามารถร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกล่าวถึงประเด็นสำคัญจากการค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก พบว่า ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออก โดยรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้เพราะ ครูผู้สอน ผู้บริหารของโรงเรียนในเขตตะวันออกต่างมีความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน เพราะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในโรงเรียนอันส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมีความเหมาะสมกับผู้เรียนและจากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายให้โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้เป็นปัจจุบันมีคุณภาพและมาตรฐานที่ทัดเทียมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538, หน้า 1-3) ทำให้ผู้ที่รับผิดชอบทางการศึกษาได้เร่งให้โรงเรียนทุกแห่งมีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอันส่งผลให้เกิดการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับดี โดยมีด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร มีค่าคะแนนเฉลี่ยอันดับหนึ่งด้านวิชาการ มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับรอง และด้านที่พักอาศัยและอาคารสถานที่ เป็นด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ผู้วิจัยได้แยกอภิปรายแต่ละด้านไว้ดังนี้

1.1 ปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านที่พักอาศัยและอาคารสถานที่ อยู่ในระดับดี เรียงอันดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ อาคารสถานที่ที่มีความปลอดภัยสำหรับนักเรียน การถ่ายเทอากาศและแสงสว่างในห้องเรียนเพียงพอ และมีหนังสือและสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ ไว้บริการได้อย่างเพียงพอกับความต้องการของนักเรียน ทั้งนี้เพราะครูมีใช้ตัวจักรสำคัญที่จะสร้างความเจริญเติบโตทุกด้านให้เด็กเพียงฝ่ายเดียวเพราะการตกแต่งอาคารสถานที่ และบริเวณให้มีส่วนเกื้อกูลต่อการเรียนรู้ของเด็กจะช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอำนาจ ครอบบุญ (2547, หน้า 174-175) พบว่า นักเรียนเพศชายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดชลบุรี มีความคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรายชื่อที่มีคะแนนสูงสุดเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ในสามลำดับแรกได้แก่ มีห้องสมุดไว้บริการได้อย่างเพียงพอ กับความต้องการของนักเรียน ห้องเรียนมาอากาศถ่ายเทได้ดีและมีแสงสว่างเพียงพอและใช้สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสมกับบทเรียน ส่วนเพศหญิงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใน

จังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรายชื่อที่มีคะแนนสูงสุดเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ในสามลำดับแรกได้แก่ การเอาใส่ใจเรื่องความปลอดภัยสำหรับนักเรียนเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ ใช้สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสมกับบทเรียน และความสะดวกในการเดินทางจากที่พักไปยังสถานที่เรียน ส่วน วิจิตร วุฒิบงอร (2524, หน้า 2) กล่าวว่า อาคารที่ดีควรมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เหมาะสม คือ ขนาดรูปร่าง รูปลักษณ์ วัสดุอุปกรณ์ สี แสง ทศนียภาพ โดยองค์ประกอบที่สำคัญคือ สุขลักษณะ ความปลอดภัย ความสดชื่น ความสุขสบายและความอบอุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา พบว่าปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งและอาคารสถานที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา โดยโรงเรียนที่มีความพร้อมและทันสมัยมากกว่าประสิทธิภาพการจัดการศึกษาสูงกว่าโรงเรียนที่มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนน้อยกว่า

1.2 ปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับดี เรียงอันดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ครูสวดเทรการอบรมสั่งสอน คุณธรรมจริยธรรม ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เสมอ ความเป็นกันเองระหว่างการสอนของครูกับนักเรียน และความตั้งใจในการสอนของครู ทั้งนี้เพราะความประพฤติ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดขึ้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ครูจึงเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนานักเรียน (มิเกล กาไรซาบาล, 2539, หน้า 15) และในฐานะอาจารย์ที่สั่งสอนโดยไม่เลือกศิษย์เป็นแบบอย่าง ด้วยความรัก การรับใช้และการให้อภัยและในฐานะหมอที่รักษาคนเจ็บป่วย คนพิการและผู้ด้อยโอกาส (Burns, 1978, p. 20) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ บัวทอง (2541, หน้า 135) ได้ศึกษาการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 3 พบว่าสิ่งชี้วัดลักษณะสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการ ได้แก่ ครู-อาจารย์มีความกระตือรือร้นในการเร่งเร้าให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รู้จักหาเทคนิคหรือกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนมาช่วยเสริม มีการเปลี่ยนแปลงวิธีสอนเพื่อลดความ เบื่อหน่าย ซ้ำซากจำเจแล้วดำเนินกิจกรรมด้วยความเป็นกันเอง ให้เกียรติซึ่งกันและกันส่งเสริมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ช่วยกันคิดและช่วยกันทำระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

1.3 ปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านวิชาการของโรงเรียนในเขตตะวันออก อยู่ในระดับดี เรียงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับดังนี้ ครูมีความยุติธรรมในการวัดและประเมินผลนักเรียน ครูจัดทำแผนการสอนทุกสาระการเรียนรู้ การให้บริการแนะแนวด้าน

การศึกษาและอาชีพแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะการบริหารงานวิชาการที่จะประสบผลสำเร็จได้ ผู้บริหารจะต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ หรือวางแผนให้รัดกุม หรือมีความครอบคลุม มีกำหนดการที่ชัดเจน คำนึงและเกิดประโยชน์สูงสุด (พระมหาอำนาจ ครอบบุญ, 2547, หน้า 192) โดยแนวคิดแล้วพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นต้องการสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข ซึ่ง 8 สาระการเรียนรู้ และ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อาจจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นความสามารถของเด็กแต่ละคนได้ นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบการวัดผลและประเมินผลการเรียนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานที่กำหนดไว้ ตามแนวทางการประเมินผลการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนในฝันได้ จัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีการกำหนดเกณฑ์เป็นตัวชี้วัดผลการเรียนที่ชัดเจน มีการกำหนดภาระงาน/ผลงาน/โครงการที่นักเรียนต้องปฏิบัติ วิธีการประเมินที่หลากหลาย สืบเนื่องจากผลงานและสภาพการปฏิบัติงานตามสภาพจริง (Alternative and Authentic Assessment) ประเมินโดยยึดมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Performance Standard Assessment) ประเมินจากผลงาน (Project) และการแสดงความสามารถจากแฟ้มสะสมงาน ใช้เครื่องมือที่หลากหลายเพื่อให้เห็นว่าเป็นการประเมินที่เที่ยงตรง ไม่ได้ใช้ความรู้สึก นอกจากนี้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ท้าทายความสามารถและทราบผลการเรียนได้ทันที เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวครูได้ใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินผลการเรียน และการกระจายงานให้ครูผู้สอนร่วมรับผิดชอบ ส่งเสริมให้ครูปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ ใช้เทคนิควิธีเพื่อส่งเสริมความสามารถของคนอื่น ไว้วางใจเพื่อนร่วมงานและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง เพื่อให้ครูผู้สอนตระหนักถึงคุณภาพของการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพงานวิชาการ (รววิทย์ เกตุบรรลุ, 2543, หน้า 97) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 อ้างถึงใน พันธ์ เจริญวงศ์, 2544, หน้า 13) สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จความสามารถของผู้บริหาร เมื่อมองในด้านกระบวนการดำเนินการแล้ว หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการศึกษา ส่วนการให้บริการแนะแนวด้านการศึกษาและอาชีพแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ระบุว่า การบริการแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต ด้านการศึกษาต่อ

และด้านการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำให้แก่นักเรียน

1.4 ปัจจัยความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร ของโรงเรียน

ในภาคตะวันออก อยู่ในระดับดี เรียงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ครูมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนประพาศติ ปฏิบัติหรือมีผลงานดีเด่น ครูมีความเป็น กัลยาณมิตรช่วยเหลือในเวลาที่นักเรียนมีปัญหา โรงเรียนจัดสวัสดิการหรือจัดหาทุนให้กับนักเรียน ที่ขาดแคลน ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนมีลักษณะพิเศษคือ ความกระตือรือร้นสนใจสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ และสภาพสังคมชอบความยุติธรรม สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหาร ออกกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ อาจารย์ฝ่ายกิจการนักเรียนควรเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ ดีต่อนักเรียนเป็นตัวแทนของนักเรียนที่จะเสนอข้อเรียกร้องต่อสถานศึกษา เป็นผู้ปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติถูกต้องแก่นักเรียนและเป็นผู้ที่คอยตักเตือน แนะนำแก่นักเรียนที่ประพฤติดกฏระเบียบ ของสถานศึกษา (Brook, 1965, p. 5) การบริหารองค์การเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย เพราะ โดยปกติ องค์การทุกประเภทต้องมีกิจกรรมการดำเนินการตามเป้าหมายเป็นหลัก ซึ่งจะแตกต่างกันไปตาม ลักษณะขององค์การ (จันทร์านิ สงวนนาม, 2533, หน้า 9) และสอดคล้องกับ นิพนธ์ กินวาศ (2526, หน้า 12) ที่ว่าการบริหารสถานศึกษาคือกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล หรือผู้บริหาร เพื่อให้การบริหารการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมกำหนดไว้

1.5 ปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพของโรงเรียนในเขตตะวันออก อยู่ในระดับดี

เรียงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับดังนี้ โรงเรียนจัดให้มีมาตรการป้องกัน ยาเสพติด ครูมีการชี้แจงให้นักเรียนได้รู้โทษของปัญหายาเสพติดอันจะมีผลกระทบต่อสุขภาพ และ ครูประชาสัมพันธ์เรื่องสุขภาพในด้านต่าง ๆ ให้นักเรียนทราบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ปัญหายาเสพติด ในโรงเรียนเป็นปัญหาที่กำลังแพร่ระบาดในสถานศึกษาโดยเฉพาะ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา แม้ว่าจะมีการป้องปรามด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเข้มงวดก็ตาม สิ่งที่ต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ สังคมต้องผนึกกำลังร่วมกันไม่ว่าจะเป็นครู ผู้ปกครองหรือชุมชน (นสพ.เหนือานัน, 2550) รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด อบรม อธิบายเนื้อหา สอดแทรกธรรมะที่เกี่ยวกับ พิษภัยของยาเสพติด ตามผลการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทางการเรียนของนักเรียนศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดชลบุรี ของ พระมหาอำนาจ ครอบบุญ (2547, หน้า 193-194) พบว่า นักเรียนต้องการให้ผู้บริหาร บริหารงานเพื่อพัฒนาสุขภาพ และควรนำเป้าหมายการจัดการศึกษามาพูดคุยกับเพื่อนครู อาจารย์ และรักเรียนเสมอและให้มี ส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพของนักเรียน เพื่อช่วยกันรับทราบปัญหาโดยส่วนรวม เพื่อ จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นธรรม ตรงกับความต้องการของนักเรียน ครูมีการส่งเสริมสุขภาพ

มีการตรวจสอบสุขภาพ และมีมาตรการป้องกันสุขภาพมากกว่าที่จะมุ่งซ่อมสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาอื่น ๆ ในโรงเรียนเพื่อส่งผลถึงนักเรียนต่อไป

1.6 ปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านสถานนักเรียนและกลุ่มเพื่อน อยู่ในระดับดี เรียงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ นักเรียนรู้สึกสนุกสนานและอบอุ่น เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน การเข้าร่วมทำกิจกรรมและพบปะสังสรรค์ระหว่างนักเรียนต่างชั้นเป็นไปด้วยความเต็มใจ และเพื่อนร่วมชั้นเคารพนับถือครู ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ของเพื่อนที่มีต่อนักเรียนแต่ละคน ดังที่ เฟลด์แมน และนิวคอมป์ (Feldman & Newcomp, 1975 อ้างถึงใน ประกอบ คูปรัตน์, 2533, หน้า 179-180) สรุปได้ว่า เพื่อนสามารถให้กำลังใจในเรื่องทั่วไปซึ่งไม่สามารถหาได้จากอาจารย์และชั้นเรียน เพื่อนร่วมกลุ่มสามารถช่วยเหลือเกื้อหนุนในด้านกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนและวิชาการได้ กลุ่มสามารถช่วยทำงานให้นักเรียนและช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งจะมีผลในการช่วยเหลือกันในการทำงานได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ออร์พันท์ ประสิทธิ์รัตน์ (2533, หน้า 55-56) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่ว่า พฤติกรรมต่อเพื่อนและครู ประกอบด้วยความเคารพเชื่อฟังครูตลอดเวลา ประทับใจในเทคนิควิธีการของครู ประทับใจในพฤติกรรมของครูและสื่อการสอนและสนุกสนานทุกครั้งที่ได้เข้าเรียน

2. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออก จำแนกตามประเภทโรงเรียน โดยรวมและรายด้านทั้งประเภทโรงเรียนในฝันและโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝันแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ น่าจะมีผลมาจากการดำเนินงานของงานโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน มีกรอบการพัฒนาในรูปแบบเดียวกันคือการบรรลุเป้าหมายสูงสุด นั่นก็คือคุณภาพของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการจึงนำรูปแบบการกำหนดผลสำเร็จอย่างสมดุล (Balanced Scorecard) ซึ่งเป็นการพิจารณามุมมองที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของการดำเนินงาน 4 ด้านคือ 1) มุมมองด้านนักเรียน 2) มุมมองด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายใน 3) มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา และ 4) มุมมองด้านงบประมาณและทรัพยากร โดยมีกลยุทธ์การดำเนินงาน 5 ประการคือ 1) การสร้างพลังขับเคลื่อนให้โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่ดีต้องตัวมีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดหลักการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 3) สร้างเสริมศักยภาพบุคลากรทุกระดับให้มีทักษะวิชาชีพ สามารถจัดการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา 4) เพิ่มสมรรถนะของโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 5) ระดมสรรพกำลังสร้างระบบเครือข่ายอุปถัมภ์การศึกษาที่เข้มแข็งและเน้นการบริหารจัดการที่ดีต้องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้มุ่งสู่ประสิทธิภาพในระดับสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

3. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออก จำแนกตามระดับช่วงชั้น พบว่าปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนโดยรวมทุกระดับช่วงชั้น อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกข้อของด้านระดับดี เรียงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ย 3 ลำดับของระดับช่วงชั้นที่ 1 และ 2 คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร ด้านสุขภาพ และด้านวิชาการ ส่วนระดับดีเรียงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ย 3 ลำดับของระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร ด้านวิชาการ และด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการบริหารการศึกษาตามหลักการ แนวคิด และทฤษฎีแล้วให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียน จึงเสริมสร้างหรือจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้โรงเรียนมีการศึกษาที่มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีอันจะส่งผลให้บุคลากรและนักเรียนเกิดความรู้สึกรักพอใจ ภูมิใจ อบอุ่น สบายใจ มีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความสนใจและตั้งใจเรียน ตั้งใจทำงานร่วมกันอย่างเต็มศักยภาพและมีความสุข (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 2) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จึงมีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ทำให้โรงเรียนเป็นสถานที่น่าอยู่ น่าเรียน ก่อให้เกิดความรักความผูกพันความห่วงใย และเกิดการเรียนรู้

การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออก จำแนกตามประเภทโรงเรียนและระดับช่วงชั้น แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนที่เปิดสอนแต่ละช่วงชั้นมีศักยภาพในการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยและเอื้อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ถือเป็นการมุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม สามารถพึ่งตนเองได้ ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสมดุลที่เป็นองค์รวมทุกช่วงชั้นเน้นความสัมพันธ์ด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญาและสังคมที่ประสานกลมเกลียวทุกด้านจนเกิดภาวะความพอดี (สมศักดิ์ สินธุระเวช, 2542)

4. จากการศึกษาองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออกโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากโรงเรียนได้พยายามยึดนโยบายการบริหารการศึกษา เพื่อสนองแนวทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการเรื่องการปฏิรูปการศึกษาโดยกำหนดเป้าหมายว่าในปี 2550 ประเทศไทยต้องก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการให้การศึกษาไทยมีความเทียบเท่ากับนานาประเทศ ซึ่งการดำเนินงานสู่เป้าหมายดังกล่าวนี้ เชื่อมั่นว่าการประกันคุณภาพการศึกษาจะเป็นกลไกสำคัญสู่ความสำเร็จ เนื่องจากกระบวนการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพ หรือตามที่กรมวิชาการได้

กล่าวว่า การประกันคุณภาพหมายถึง กิจกรรมหรือปฏิบัติการทั้งหมดที่เป็นระบบและมีการวางแผนล่วงหน้า อันเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งว่า สินค้าหรือบริการหนึ่ง ๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดไว้ (คำนิยาม ผดุง, 2547, หน้า 94) นอกจากนี้ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 69) ได้กล่าวว่าสถานศึกษาเป็นหน่วยหลักและเป็นหน่วยงานปฏิบัติที่ใกล้ชิดกับผู้เรียน และผู้มีส่วนได้เสียกับการศึกษามากที่สุด ในอันที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บรรลุเป้าหมาย ผู้เรียนมีคุณภาพได้รับบริการทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมและเป็นธรรม สถานศึกษาจึงต้องมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผล มีศักยภาพรองรับการกระจายอำนาจและการจัดการศึกษาภาครัฐอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน ในเขตตะวันออก เป็นรายด้านพบว่า มีประเด็นที่น่าอภิปราย ดังต่อไปนี้

4.1 ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียน/ บุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองสู่ความเป็นมืออาชีพ โรงเรียนจึงต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การฝึกฝนอบรมตนด้านการเรียนรู้อยู่เสมอ สอดคล้องกับ แซงซ์ (Senge, 1990, p. 68) ที่กล่าวว่า องค์การที่จะประสบความสำเร็จนั้น บุคลากรขององค์การต้องฝึกฝนอบรมตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ตลอดเวลา การเรียนรู้ต้องทำทุกวันตลอดเวลา และตลอดชีวิต ซึ่ง ประพันธ์ หาญกว้าง (2538) ได้วิจัยเชิงคุณภาพ เรื่ององค์การแห่งการเรียนรู้: แนวทางพัฒนาองค์กรและทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรในอนาคต พบว่า ในการพัฒนาคนในองค์กรให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างต่อเนื่องนั้น เครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือการเรียนรู้ การเรียนรู้ขององค์กรและบุคคลในองค์กรจะทำให้องค์กรและคนในองค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

4.2 ด้านการมีรูปแบบวิธีคิดของโรงเรียนในเขตตะวันออก อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากร คิดพิจารณา ทบทวนและไตร่ตรองในสถานการณ์ต่าง ๆ ก่อนตัดสินใจดำเนินงาน ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนเป็นระบบ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการทำงานได้ เห็นได้ว่าการมีรูปแบบวิธีการคิดนั้นมีพลังมีอิทธิพลต่อการรับรู้ ยิ่งเมื่อมีการแบ่งปันความคิดเห็นมุมมองระหว่างกันด้วยแล้วยิ่งทำให้พลังขององค์กรแห่งการเรียนรู้เกิดขึ้น (ทิพวรรณ ปลอดคุ้ม, 2548, หน้า 31) สอดคล้องกับข้อเท็จจริงหรือข้อมูลใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยไม่ยึดติดกับความรู้หรือข้อมูลเดิม ซึ่งอาจผิดพลาดหรือล้าสมัยไม่ทันเหตุการณ์ (วันเพ็ญ เจริญแพทย์, 2545, หน้า 32)

4.3 ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของโรงเรียนในเขตตะวันออก อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความสำเร็จให้กับโรงเรียน เนื่องมาจากการสร้างทักษะของความร่วมมือกันอย่างยืดยาวของสมาชิกในองค์กร เพื่อพัฒนาให้เกิดภาพความสำเร็จในอนาคต การผลักดันให้ทุกคนมีข้อสัญญาผูกมัด โคนอ้ายจุดประสงค์ร่วมกันบนพื้นฐานของการเป็นหุ้นส่วนหรือเป็นพันธมิตรต่อกัน แซงจ์ (Senge, 1990) เชื่อว่าหากเราใช้แรงบันดาลใจเป็นที่ตั้ง เราก็สามารถสร้างวิสัยทัศน์ทางบวกให้เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ การคิดสร้าง คิดทำ คิดพัฒนา มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน สอดคล้องกับ ไบเรมา และเบอร์ดิส (Bierema & Berdish, 1999 อ้างถึงใน ปัทมา จันทวิมล, 2544, หน้า 104) ได้อธิบายถึงงานวิจัยเรื่อง Creating a Learning Organization: A Case Study of Outcomes and Lessons Learned มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดการเอื้อการเรียนรู้โดยใช้วินัย 5 ประการของ แซงจ์ (Senge, 1990) ในแผนก Electrical & Fuel Handling Division: EFHD ของ บริษัทฟอร์ดมอเตอร์ ซึ่งเป็นบริษัทผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ผลการวิจัยด้านการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์โดยคิดว่าคนสามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นที่แตกต่างได้ผู้ร่วมโครงการวิจัยเกิดความคิดรวบยอดและประยุกต์มาใช้งานได้ มีการคิดอย่างเป็นระบบ มีวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับธุรกิจ เกิดความพร้อมในการทำงานและมีส่วนเชื่อมโยงกับองค์กร

4.4 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมของโรงเรียนในเขตตะวันออก อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ บุคลากรในโรงเรียนมีการทำงานเป็นทีมข้ามกลุ่มสาระ หรือ ข้ามฝ่าย เพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ระหว่างกัน ทั้งนี้เพราะกระบวนการเรียนรู้เป็นทีม แนวปฏิบัติวินัยเพื่อสร้างการเรียนรู้ของทีมคือการพูดคุย (Dialogue) และการอภิปราย (Discussion) เนื่องจากการอภิปรายเป็นการวิเคราะห์และแยกส่วน ประเด็นที่สนใจร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กลุ่มยอมรับแนวคิดและมุมมองที่ตนเองเสนอ มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กร เนื่องจากทีมสามารถช่วยส่งเสริมความร่วมมือและการสร้างการแข่งขันและสร้างการร่วมพลัง (Synergy) ในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จต่าง ๆ (ปาติกา นิธิประเสริฐกุล, 2547, หน้า 35) สอดคล้องกับ นันทพร โชติณัฐ (2540) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ในรูปแบบทีมข้ามสายงาน: กรณีศึกษารณาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) พบว่าการทำงานแบบทีมข้ามสายงานมีส่วนสนับสนุนให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ เนื่องจากทีมข้ามสายงานนั้นเปรียบเหมือนชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่จะทำให้สมาชิกทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และขยายขีดความสามารถของตนเองได้ตามปรารถนา

4.5 ด้านการคิดอย่างเป็นระบบของโรงเรียนในเขตตะวันออก อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ โรงเรียนมีการจัดทำโครงการก่อนที่จะมีการปฏิบัติงานต่าง ๆ เสมอ

เนื่องมาจากการบริหารจัดการของโรงเรียนในฝันเป็นกระบวนการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้กิจการบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารโดยทั่วไปผู้บริหารต้องมีศิลปะในการจัดการให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร กรอบยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการหรือแนวดำเนินการของโรงเรียนในฝัน โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนร่วมกันจัดทำแผน และมีการดำเนินการตามปฏิทินปฏิบัติงาน นอกจากนี้การพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนในฝันให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนได้ต้องอาศัยกลไกบางประการเป็นตัวขับเคลื่อน การประกันคุณภาพภายใน (Quality Assurance) เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพรูปแบบหนึ่งซึ่งมุ่งพัฒนาคุณภาพทั้งโรงเรียน ส่งผลให้โรงเรียนในฝันต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ซึ่ง สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 10) ได้เสนอแนะกระบวนการในการบริหารคุณภาพว่าประกอบไปด้วยภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check) และการแก้ไขปัญหา (Act) หรือที่เรียกว่าวงจรเดมมิง (The Deming Cycle)

5. องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก โดยรวมและรายด้านจำแนกตามประเภทโรงเรียนทั้งประเภทโรงเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมการได้ให้ความเห็นชอบ โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2546 และในทุกอำเภอได้เริ่มคัดเลือกโดยมอบหมายให้แต่ละอำเภอรับฟังความคิดเห็นของผู้นำ ชุมชน ประชาชนในเขตพื้นที่ และดำเนินการคัดเลือกเพียงอำเภอละ 1 โรงเรียนเข้าร่วมโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน รวมจำนวน 921 โรงเรียนทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 ทำให้โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกมีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมระดับหนึ่งก่อนเข้าสู่การพัฒนาตามกรอบกลยุทธ์การบริหารจัดการแนวใหม่ที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านวิชาการ กระบวนการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน และการนำเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ การประเมินโรงเรียนในฝันให้เป็นโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝันในเขตตะวันออก มีโรงเรียนผ่านเกณฑ์ตามกรอบยุทธศาสตร์ที่กำหนด ระหว่างปีการศึกษา 2546 ถึง ปีการศึกษา 2548 จำนวน 38 โรงเรียน จากโรงเรียนในเขตตะวันออกจำนวน 67 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 56.72 (ศูนย์บริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน, 2549) แม้กระนั้นก็ตามโรงเรียนในฝันเองก็มีการพัฒนาตามกรอบกลยุทธ์เดียวกันมาตลอดระยะเวลา 3 ปี ในบริบทของสังคมแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันคือ บริบทสังคมเมือง บริบทสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท บริบทสังคมชนบท ซึ่งโรงเรียนต้องวิเคราะห์บริบทของสังคม ตรวจสอบ พัฒนาองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาให้มีลักษณะโดดเด่น โดยหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนในฝัน: บริบทสังคมเมือง ต้องเป็น

หลักสูตรที่สร้างผู้เรียน ให้มีความรู้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มากกว่าในประเทศไทย เพื่อมุ่งความเป็นสากล (Global Child) ต้องสร้างผู้เรียนให้มีศักยภาพในการเรียนรู้ (Ability to Learn) พึ่งตนเองได้ เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ นักสังเกตและจดบันทึก ได้รับการกระตุ้นให้เรียนรู้ความเคลื่อนไหวในระดับโลก มีการนำเหตุการณ์ สถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันของโลกมาเป็นประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Show and Share) รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อคุณภาพชีวิต สามารถใช้ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (Language and Technology Fluency) เชื่อมโยงและบูรณาการกับการเรียนรู้ต่าง ๆ มุ่งสู่ความเป็นสากลบนพื้นฐานความเป็นไทย (International Culture) ผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และผู้เรียนเป็นเสมือนครูที่มีความสากล (Global Teacher) มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนในฝัน: บริบทสังคม กิ่งเมืองกิ่งชนบท ควรมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีความรู้ ประสบการณ์และความสามารถพื้นฐานเพื่อประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ สร้างทางเลือกและโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองไปสู่การดำรงชีพอย่างมีความสุขในสังคม ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้รู้เท่าทันความเป็นสากลได้ตามสภาพหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนในฝัน: บริบทสังคมชนบท ควรมีรูปแบบพิเศษที่มุ่งใจให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่เปิด โอกาสให้ผู้เรียนสามารถสร้างรายได้ หรือมีผลผลิตระหว่างเรียน เพื่อการยังชีพสำหรับตนเองและครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547) ซึ่งการจัดหลักสูตรดังกล่าวอาจส่งผลให้การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในฝันในเขตตะวันออกไม่ต่างกัน อย่างไรก็ตามขนาดของโรงเรียนก่อให้เกิดธรรมชาติขององค์การที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมทางการบริหาร และวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขนาดของโรงเรียน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ได้วิจัยเกี่ยวกับขนาดของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เหมาะสมที่สุดในเขตการศึกษา 5 ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ว่าโรงเรียนขนาดใด ก็ตามสามารถส่งเสริมปลูกฝังทัศนคติต่าง ๆ ให้นักเรียนได้เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความตั้งใจจริงของครู ถึงแม้ว่าความพร้อมต่าง ๆ จะไม่เท่าเทียมกัน ดังที่ นันทวนพร ดุษดี (2545) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่าง ไม่นัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหาร ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต่างให้ความสำคัญกับการจัด สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา เพราะสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ย่อมส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสิ้น

6. องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก โดยรวมและรายด้านจำแนกตามระดับช่วงชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะการจัดการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่มีคุณภาพมาตรฐาน ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แข่งขันได้ในระดับสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย จัดบรรยากาศการเรียนรู้เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนและมีความเป็นประชาธิปไตย สามารถเป็นตัวอย่างการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับอำเภอที่มีคุณภาพมาตรฐาน เทียบเคียงโรงเรียนชั้นนำ เป็นที่ยอมรับศรัทธาของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วม ตามกรอบของการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งมีแนวดำเนินการจัดหลักสูตรต่อเนื่อง 12 ปี โดยแบ่งเป็น 4 ชั้น มีการกำหนดสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สัดส่วนเวลาการจัดสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ฉะนั้นผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังที่ ยืนยง ชุกติติกุล (2544) ได้ศึกษาความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมโรงเรียนเทคโนโลยีอยุธยา โดยรวมและเกือบทุกรายด้านแตกต่างกันโดยนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมสูงกว่านักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) นอกจากนี้ พระมหาอำนาจ ครองบุญ (2547) ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดชลบุรี โดยรวม จำแนกตามระดับชั้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เมื่อพิจารณารายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2 ด้าน คือ ด้านที่พักอาศัยหรืออาคารสถานที่ สื่อการเรียนการสอน และด้านวิชาการ นอกนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ วิษณุ พสมทรัพย์ (2546) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสตรีหิวยุทธศาสตร์ กรมสามัญศึกษา อำเภอสาคู จังหวัดชลบุรี จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

7. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน โดยรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กับองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก รายด้านและ โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางและสูง แสดงให้เห็นว่าหากปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนมีสภาวะการดำเนินการเรียนการสอนของนักเรียนและครูในระดับดี องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนก็อยู่ในระดับสูงด้วย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนคือ ด้านที่พักอาศัยและอาคาร

สถานที่ ด้านหลักสูตรหรือการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ด้านวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร ด้านสุขภาพ และด้านสถานนักเรียนและกลุ่มเพื่อน

ล้วนส่งผลให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลของโรงเรียนต้องมีการพัฒนาทักษะรายบุคคลหรือรายกลุ่มในการสร้างแหล่งความรู้ทั้งภายในและภายนอกให้มีผลต่อแนวคิด การสร้างให้เป็นบุคคลที่รอบรู้ มีรูปแบบวิธีการคิด สามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และมีการคิดอย่างเป็นระบบ ตามที่ เนวิส และคณะ (Nevis et al., 1995, pp. 77-83) ได้เสนอปัจจัยที่สนับสนุนการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ไว้ได้แก่ การสำรวจสภาพแวดล้อม คือการเข้าใจสถานะแวดล้อมรอบตัว มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขแวดล้อม ให้ความสำคัญด้านการวัดการประเมิน มีวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง เป็นตัวเลบ่งชี้วัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ได้ เทียบกับมาตรฐานเทียบกับความต้องการของผู้รับบริการภายใน/ ภายนอกได้ ซึ่งการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ ได้รับความสนใจในโลกแห่งธุรกิจและได้นำความคิดเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มาอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษานักวิชาการหลายท่านมุ่งเน้นวินัย 5 ประการของ แซงจ์ (Senge, 1990) เพื่อนำมาเกี่ยวข้องกับลักษณะทั่ว ๆ ไปของโรงเรียน มีบทความหลายบทความแนะนำเกี่ยวกับลักษณะและแนวคิดขององค์การแห่งการเรียนรู้ และแสดงตัวอย่างที่เจาะจงด้านการศึกษาคำนี้ถึงการสร้างการเรียนรู้ในองค์กร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาโรงเรียน กำหนดศักยภาพของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องผ่านการทดลอง และการเปลี่ยนแปลงผลงาน ความรับผิดชอบ และผลลัพธ์ที่อาศัยการตรวจสอบขององค์กร ดำรวจความขัดแย้งระหว่างความคาดหวังของครูกับนักเรียน พบว่าโรงเรียนไม่สามารถสร้างนักเรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นผู้ร่วมงานที่มีประสิทธิภาพได้ โดยปราศจากครูที่เป็นแบบอย่าง เขาพยายามพัฒนาสมาชิกให้มีส่วนร่วมสร้างโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบในการพัฒนาประกอบไปด้วยหลักสูตร ทีมงานที่มีวินัย การสังเกตเพื่อนร่วมงาน กลุ่มศึกษา การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาโรงเรียน การมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญ และเวลาที่เพียงพอสำหรับการร่วมกันสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ (เลอชัย จันทร์ปรี, 2546, หน้า 54) มาร์ซิค และวาเคนส์ (Marsick & Watkins, 1994) พิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการทำให้นักศึกษาผู้ใหญ่เป็นผู้เรียนรู้ มีการกำหนดโครงสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้โดยสนับสนุนการเรียนรู้ใน 3 ระดับ คือ ระดับบุคคลมีการสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการให้โอกาส การถาม และการสนทนา ระดับทีมงานมีการสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ และการปฏิบัติงานร่วมกัน ระดับองค์กรมีการสนับสนุนการเรียนรู้โดยผ่านระบบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การเอื้ออำนวยแก่ผู้มีส่วนร่วม และมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้พวกเขายังสนับสนุนภาวะผู้นำที่สนับสนุนการเรียนรู้ทั้ง 3 ระดับ ในการสัมภาษณ์ แซงจ์ (Senge, 1996) ได้มีการอภิปราย

วินัย 5 ประการ และความสำคัญด้านการศึกษา แต่ยังไม่ครอบคลุมกับมุมมองของแซงจ์ (Senge) ที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้ของโรงเรียนที่จะกลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เป็นจริง แซงจ์ (Senge) เชื่อว่าถ้าโรงเรียนปรับเปลี่ยนและพัฒนาวินัย 5 ประการ โรงเรียนจะได้รับประโยชน์มากมาย มันเป็นมุมมองในแนวทางแนวหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเพื่อการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันซึ่งเป็นการเน้นถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การแสดงภาพเกี่ยวกับโรงเรียน มีประโยชน์กับการเรียนรู้และความก้าวหน้าของนักวิชาการเพื่อพวกเขาจะเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงในสถาบันการศึกษา และการดำเนินงาน รวมทั้งช่วยให้ นักวิชาการมีทรรศนะใหม่เกี่ยวกับการที่โรงเรียนสามารถเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพราะมีประโยชน์และสามารถนำไปการประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนต่อไป

การจะพัฒนาองค์กรให้ไปสู่องค์กรแห่งการศึกษานั้นเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง ยากต่อการหวังผลในระยะสั้น เพราะองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร ซึ่งปัจจัยในด้านบุคคลนั้นก็มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความเชื่อ ค่านิยม ทักษะ และความต้องการ นอกจากนี้องค์กร แต่ละแห่งที่รับผิดชอบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การนำแนวคิดหนึ่งไปพัฒนาองค์กรจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจกับบุคคลก่อน เพราะการที่บุคคลมีการรับรู้ก็จะนำไปสู่การสร้าง เจตคติในบุคคลจนถึงขั้นนำไปปฏิบัติเป็นนิสัยได้ (ถือชัย จันทร์ไพบี, 2546, หน้า 55-56) จึงจะเกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน

8. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนแต่ละด้าน ที่สามารถพยากรณ์องค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก โดยพบว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และการบริหาร ปัจจัยด้านสถานนักเรียนและกลุ่มเพื่อน และปัจจัยด้านสุขภาพ สามารถพยากรณ์องค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนได้ร้อยละ 54.30 และสามารถร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรปัจจัยด้านที่พักอาศัยและอาคารสถานที่ ปัจจัยด้านหลักสูตรหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และปัจจัยด้านวิชาการพบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนสามารถพยากรณ์องค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออกได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ขององค์กรจะมีลักษณะเป็นกระบวนการคล้ายสิ่งที่มีชีวิตที่สามารถเกิด เติบโต เรียนรู้และดัดแปลง ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ของสมาชิก พฤติกรรมองค์กรจะเกิดขึ้นผ่านพฤติกรรมของสมาชิกการสร้างองค์การการเรียนรู้จะมีผลในทางบวก และมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่และการรักษาความสามารถในการแข่งขันระยะยาว จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่ต้องสร้างระบบความสัมพันธ์ของความรู้และข้อมูลขององค์กรอย่าง

เกื้อกูลกัน ต้องกำหนดแนวทางพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม โดยเปิดรับและสร้างการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่สร้างสรรค์แก่องค์กร (ณัฐพันธ์ เชรนนท์, 2544) ขณะเดียวกัน สุขภาพที่ดีของร่างกายและจิตใจมีส่วนเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้ ประเวศ วะสี (2536, หน้า 22-28) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับสุขภาพ สรุปได้ว่า สุขภาพมิได้มีขีดจำกัด อยู่กับรูปแบบทางชีวภาพเท่านั้นเพราะเป็นทรรศนะที่ขาดความสมบูรณ์ ถ้าพิจารณาตามคำจำกัดความของอนามัยโลก ที่ว่า “สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย ทางจิต และทางสังคม” จะเห็นได้ว่าทรรศนะเกี่ยวกับสุขภาพต้องอยู่ในรูปแบบของจิต – จิต – สังคม จึงจะสมบูรณ์ โดยอยู่บนพื้นฐานของสภาพแวดล้อมภูมิหลังและพันธุกรรมของแต่ละคน แต่ละกลุ่ม แต่ละสังคม หากหมายนำเฉพาะถึงแวดลอมทางสังคมที่เกี่ยวกับการศึกษาด้วยเหตุผลที่ว่าสุขภาพคือการพัฒนา เพราะสุขภาพหมายถึงสุขภาวะทั้งทางกาย ทางจิต และทางสังคม อันเป็นที่ปรารถนาของมนุษย์ และเป็นจุดหมายของการพัฒนา สำหรับการดำเนินงานด้านสถานักเรียนและกลุ่มเพื่อน เนื่องจาก “มนุษย์มีความต้องการ” การศึกษาเรื่องธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์จะช่วยให้เราเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น ได้ดีขึ้น และนำไปสู่การยอมรับความแตกต่างของมนุษย์ได้ เพื่อจะได้อยู่ร่วมกับมนุษย์ในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้และเข้าใจความเป็นอยู่ที่เป็นจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งจะช่วยให้ออกสนองความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้องอันนำไปสู่การมีความสัมพันธ์ที่ดีและมีมนุษย์สัมพันธ์ต่อกัน จะทำให้งานและอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่นดีและมีความสุข (วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์, 2549) บุคคลย่อมมีสมาธิภาพเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความเกี่ยวข้องผูกพันกับกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก (สุคใจ พูลพานิช, 2547, หน้า 52) กลุ่มบุคคลที่อยู่ในวัยเจริญเติบโต ร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เมื่อเข้าไปอยู่ในสถาบันศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับเพื่อนอย่างมาก กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางด้านความรู้ ทักษะคิ บุคลิกภาพและคุณธรรมของนักศึกษา (Newcom, 1962, p. 79) สถานักเรียน (Student Council) มีหน้าที่ช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของคณะกรรมการนักเรียน (Student Body) และช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนใหญ่ ๆ สถานักเรียนจะเป็นตัวประสานระหว่างครูกับนักเรียน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนนักเรียนทั้งหมด ในการที่จะพิจารณาถึงความปรารถนาและความต้องการของนักเรียน พร้อมทั้งเป็นสื่อกลางที่จะบอกผู้บริหารโรงเรียน ได้รู้ถึงความต้องการเหล่านั้น (พนัส หันนาคินทร์, 2524, หน้า 221; สำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531, หน้า 149-151 อ้างถึงใน ปราสาท พรประเสริฐ, 2545, หน้า 13)

เมื่อพิจารณาตัวแปรด้านปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่มีอำนาจพหุการณ้องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในเขตตะวันออก เป็นรายด้าน พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจอภิปรายได้ดังนี้

8.1 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและการบริหาร มาร์ควาท์

(Marguardt, 1996, pp. 179-191) กล่าวว่า การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่น่าท้าทาย และนับว่าเป็นงานที่ยากในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เพราะเงื่อนไขทางการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของผลประโยชน์ขององค์กรกับความสำเร็จส่วนบุคคล และความพึงพอใจส่วนบุคคล การเชื่อมโยง กระบวนการและผลผลิตของการเรียนรู้คือเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กร การสร้างทีมงานขึ้นมาทบทวนทิศทางการเรียนรู้ขององค์กร โดยเน้นคุณภาพและความเร็ว ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าใจและการตรวจสอบความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร เพื่อให้มีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ทุกคนเข้าใจและสนับสนุนวิสัยทัศน์ โดยจะสร้างพลังและความคิดสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่ การผลิตและบริการที่มีคุณภาพสูง และช่วยนำไปสู่การคิดวางแผนเพื่อองค์กรต้องเริ่มคิดและปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ต้องเริ่มจากการมองภาพรวมทั้งองค์กรอย่างเป็นระบบจะช่วยให้สมาชิกมองเห็นหน่วยย่อยต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น และกำหนดแนวทางที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้การเรียนรู้ระยะยาวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต้องเน้นว่า การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ควรสร้างให้เป็นนิสัย และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในงานของทุก ๆ คน การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ และการวางแผนความร่วมมือสำหรับการเพิ่มระดับการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ทีมงาน และองค์กร รวมทั้งเสริมให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะก้าวต่อไป

ข้อพิจารณาที่ควรใช้ในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ การปรับเปลี่ยนระบบขององค์กร กำจัดส่วนที่ลดการเรียนรู้ออกแต่การถืออำนาจแก่สมาชิกโดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลง และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้สมาชิกรู้สึกว่ามีบทบาทมากขึ้น และมีกำลังใจในการเรียนรู้มากขึ้น องค์กรแห่งการเรียนรู้ควรจัดตารางกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำการเรียนรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน การแสวงหาการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ และการใช้ประโยชน์จากความรู้จะช่วยถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ความคิด ปัญหา และการแก้ไขปัญหาได้ดี สมาชิกทุกคนและหน่วยงานทั้งหมดขององค์กรควรมีความรับผิดชอบเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาคน พัฒนางาน และองค์กร การเพิ่มองค์การเครือข่ายขององค์กรแห่งการเรียนรู้ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างสมาคมองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยดำเนินกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงมีการเปลี่ยนไปตลอด องค์กรแห่งการเรียนรู้ตระหนักดีว่าทุกคนต้องแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มากขึ้น และเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์ การปรับเปลี่ยนให้เป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด ตลอดจนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกันของบุคคล ทีมงาน และองค์กร ในการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ควรจะมีความรอบรู้และเชี่ยวชาญต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อให้สามารถดึงศักยภาพความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ในตัวบุคคลนั้นออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ดังที่ บาร์เนต (Barnett, 1999) แนะนำองค์กรแห่งการ

เรียนรู้เป็นกระบวนการเชิงประสบการณ์ที่มุ่งสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการกระทำและผล จากนั้นนำเข้าสู่งานกิจกรรม ปลุกฝังไว้ใน “ความทรงจำ” ขององค์การเพื่อช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งหลายของผู้เรียนรู้ ผู้ปฏิบัติงานในองค์การ กูส (Geus, 1997) เห็นว่าการเรียนรู้ขององค์การเป็น “องค์การที่มีชีวิต” (Living Company) คือมีการบริหารที่อดทนต่อความหลากหลาย ความแตกต่างและไวต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อม เป็นองค์การที่ไม่เน้นด้านเศรษฐศาสตร์ แต่เน้นที่คน ดังที่ วิโรจน์ สารัตนะ และอัญชลี สารัตนะ (2545) ที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ศึกษาเป็นบวก ฉะนั้นองค์การเรียนรู้จะเน้นการสร้างผลลัพธ์จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งภายในและภายนอกองค์การ ซึ่งจะโยงไปสู่ความเชื่อเรื่องการจัดการความรู้แล้วโยงไปสู่ระบบที่ซับซ้อนและปรับตัว (Complex Adaptive System) (วิจารณ์ พานิช, 2547, หน้า 11)

8.2 ปัจจัยด้านสุขภาพ นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับนักเรียน เพราะถ้านักเรียนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จ ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนต้องสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่าถ้าผู้เรียนยังหิว วิตกกังวล หวาดกลัว ผู้สอนต้องรีบแก้ไขจุดนี้ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้จะมองข้ามไม่ได้ ถ้าผู้เรียนยังไม่ได้รับการช่วยเหลือในส่วนนี้ จะเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2542, หน้า 12-13) การพัฒนาสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศโรงเรียนจึงเป็นหน่วยงานหนึ่งในการพัฒนาประเทศได้ดี ประชาชนมีสุขภาพดีหรือไม่ดีเริ่มต้นจากโรงเรียน โดยครูจะต้องมีส่วนรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม เพื่อช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียนซึ่งได้แก่การจัดโรงเรียนที่ถูกสุขลักษณะส่วนหนึ่ง รวมทั้งการสอนสุขศึกษาและการบริการสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งต้องจัดดำเนินการควบคู่กันไป โรงเรียนอาจจัดบริการเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ การจัดบริการเกี่ยวกับการป้องกัน โดยครูประจำชั้นตรวจความสะอาดหรือสุขภาพของนักเรียนก่อนเข้าห้องเรียนทุกวัน แนะนำเรื่องความสะอาดเพื่อป้องกันเชื้อโรค หากพบว่านักเรียนเจ็บป่วยเล็กน้อยจะได้ให้รับประทานยาป้องกันไว้ก่อนที่จะป่วยมากขึ้น การจัดบริการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล โดยทางโรงเรียนจัดให้มีห้องพยาบาล มียาสามัญประจำบ้าน และเตียงนอนพอสมควร ควรมีครูผู้สอนวิชาพลศึกษาหรือสุขศึกษา อยู่ประจำห้องพยาบาล เพื่อทำหน้าที่ปฐมพยาบาล เพราะนักเรียนอาจเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ทุกวัน การจัดบริการเกี่ยวกับการให้การศึกษา โดยให้การศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในวิชาพลศึกษาและสุขศึกษา แต่อาจจะไม่ตรงกับสถานการณ์ในปัจจุบันก็ได้ จึงจำเป็นต้องมีการเชิญแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาบรรยายเกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ เช่น การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และไม่มีสารพิษเจือปน เป็นต้น เพื่อช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยแก่นักเรียนและสอดคล้องกับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี หวน พันธุ์พันธ์ (2528, หน้า 98) นอกจากนี้

การมีสุขภาพดีคือการมีสุขภาพที่ดีที่สมบูรณ์ และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุลทั้งมิติทาง
 นโนธรรม ทางสังคม ทางกายและทางจิต ตลอดจนถึงระบบสุขภาพที่พึงประสงค์นั้นจะต้องเป็น
 ระบบที่มีศีลธรรม มีคุณธรรม มีความชอบธรรม มีความสมานฉันท์ มีโครงสร้างครบ และทำงาน
 เชื่อมโยงกันอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (สำนักปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ, 2544, หน้า 19)
 อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนต้องมียุทธศาสตร์ที่มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง
 มีปฏิสัมพันธ์อย่างอบอุ่น เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตและเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องขวนขวาย
 เพื่อตนเอง ใฝ่รู้ รักการเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ท้าทาย น่าสนใจ
 ผู้เรียนทุกคนที่ประสบความสำเร็จและบรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเอง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
 เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สุขภาพแข็งแรงและสุขภาพจิตดี ปรับตัวเข้ากับสังคมได้และใช้ชีวิตอย่างมี
 ความสุข (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2542, หน้า 23)

8.3 ปัจจัยด้านสถานนักเรียนและกลุ่มเพื่อน กลุ่มเยาวชนผู้ซึ่งศึกษาเล่าเรียนใน
 สถานศึกษามีขนาดใหญ่ หากได้รับการพัฒนาจะสามารถสร้างสรรค์ประ โยชน์ต่อประเทศชาติ นักเรียน
 เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่ายิ่ง ดังนั้นต้องพัฒนาในลักษณะองค์รวมให้มีความสมดุล ทั้งด้านจิตใจ
 ร่างกาย สติปัญญาและสังคมเน้นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบมีวินัย การมี
 ส่วนร่วม (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 25) นอกจากนี้ กองวิจัยทางการศึกษา
 กรมวิชาการ (2535) ยังพบว่า เด็กมาโรงเรียนแล้วมีความสุขเกิดจากปัจจัย 3 ประการ คือ
 1) รักโรงเรียน มาโรงเรียนแล้วรู้สึกอบอุ่นใจสบายใจมีเพื่อนเล่นได้เรียนรู้และมีความรู้ 2) รักครู
 เพราะครูใจดีมีความรู้และสอนดีได้รับความรู้ 3) รักเพื่อน เพราะเพื่อนนักเรียนเป็นคนดีเอื้อเฟื้อมี
 น้ำใจไม่รังแกและเป็นเพื่อนเล่นกัน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2542, หน้า 11) วัชร ฐวรธรรม (2528) กล่าวว่า
 เด็กจะเห็นคุณค่าในตัวเองเมื่อมีการยอมรับ การให้ความเห็นชอบ การยกย่องจากพ่อ แม่ และครู
 เป็นสิ่งสำคัญมากและมีอิทธิพลต่อการเริ่มมองตนเองในทางบวก วราพร จรัสประเสริฐ (2531)
 ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะของเยาวชนไทยในทศวรรษหน้าตามทัศนะของนักสังคมศาสตร์ โดยศึกษา
 กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางสังคมศาสตร์จาก 7 สาขา ๆ ละ 3 ท่านพบว่า ทักษะการคิด
 วิพากษ์วิจารณ์ที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ที่มีความจำ
 เป็นมากที่สุด คือ การเป็นผู้รู้จักเหตุผล และทักษะที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ ความรับผิดชอบต่อ
 ตนเองและสังคม การเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง การมีสิทธิเสรีภาพอย่างมีคุณธรรม การปฏิบัติ
 ตนตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างถูกต้องทั้งทางโลกและทางธรรม นอกจากนี้ จารุวรรณ
 ภทรนาวัน (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดฝึกปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม
 ในสังคมด้านการเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพในกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
 โรงเรียนมัธยมวัดมกุฏกษัตริย์ฯ กรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่า หลังการฝึกทักษะนักเรียนมีพัฒนาการ

การมีส่วนร่วมในสังคมด้านการเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพในกลุ่มสูงกว่าก่อนการฝึกทักษะอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งคุณลักษณะที่นักเรียนมีพัฒนาการสูงสุด คือ การคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์ รองลงมาได้แก่ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร การประนีประนอมแก้ไขความขัดแย้ง และการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผลตามลำดับ แมคเกรเกอร์ (McGregor, 1960, pp. 232-235) ได้ให้ความเห็นว่า การอภิปรายกันอย่างเปิดเผย การมีความอิสระเสรีในการอภิปรายของแต่ละคน แต่ในท้ายที่สุดงานส่วนรวมต้องเป็นของกลุ่ม หรือวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยได้รับการยอมรับจากบรรดาสมาชิก ปัญหาในประเด็นต่าง ๆ จะออกมาในด้านที่ทุกคนยอมรับและมีความผูกพันที่จะปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ โดยเฉพาะความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ต่อกลุ่ม แม้จะมีการขัดแย้งกัน (Disagreement) คนในกลุ่มก็มีความรู้สึกที่จะอยู่ร่วมทำงานด้วยกันได้ต่อไป มีการตรวจสอบเหตุผลกันอย่างระมัดระวัง โดยลงความเห็นร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ (Consensus) ซึ่งทุกคนเห็นด้วยว่าไปด้วยกันได้ และประธานของกลุ่มไม่ใช่สิทธิพลส่วนตัวเหนือสมาชิกของกลุ่มคนอื่น ๆ หรือกลุ่มก็ไม่ได้ใช้สิทธิพลเหนือเขามากจนเกินไปเช่นกัน แล้วแต่สถานการณ์แต่ละคนจะแสดงบทบาทที่มีประโยชน์ต่อกลุ่ม อยู่ที่ว่าทำอะไรจึงจะทำงานให้สำเร็จได้ผลดี ซึ่ง พระมหาอำนาจครองบุญ (2547, หน้า 103) ให้ความเห็นว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อน หรือเพื่อนร่วมชั้น ประกอบด้วย ความสนใจในการเรียน และลักษณะส่วนตัวของเพื่อนร่วมชั้นเรียน มีอิทธิพลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาทั้งด้านวิชาการ และด้านความประพฤติ ตลอดทั้งบุคลิกภาพ ดังนั้น การเข้าร่วมกลุ่มของนักศึกษา จึงมีอิทธิพลสำคัญต่อชีวิตในอนาคตของนักศึกษาอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้
 - 1.1 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตะวันออก ทุกด้านได้คะแนนเฉลี่ยระดับดี ทั้งในระดับช่วงชั้นและประเภทโรงเรียน จึงควรรักษาคุณภาพในปัจจุบัน และพัฒนาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง เพื่อประสิทธิภาพทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มากที่สุด
 - 1.2 ผลการศึกษาพบว่า การมีวิสัยทัศน์ร่วมเป็นวินัยการเรียนรู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยระดับมาก ในช่วงชั้นที่ 1 และการมีรูปแบบวิธีการคิดเป็นวินัยการเรียนรู้ที่ได้คะแนนเฉลี่ยระดับมาก ในช่วงชั้นที่ 2-4 และทุกด้านโดยรวมขององค์การแห่งการเรียนรู้ได้คะแนนเฉลี่ยระดับมาก ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นสนามแห่งการเรียนรู้ของทุกคนที่เต็มไปด้วยการค้นคว้าด้วยตนเอง และแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ร่วมทั้งทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อร่วมกันสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในโรงเรียน

1.3 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และการบริหาร ปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านสถานนักเรียนและกลุ่มเพื่อน ปัจจัยสิ่งแวดล้อมด้านสุขภาพ ความสัมพันธ์และสามารถพยากรณ์องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนได้ จึงควรมีการส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการทำงานและการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน ให้มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจรวมถึงมอบหมายงานให้ครูปฏิบัติด้วยความยุติธรรมเหมาะสมกับความรู้ความสามารถและความชำนาญเฉพาะด้านของแต่ละคน ควรส่งเสริมให้สถานนักเรียนมีความเข้มแข็งในการดำเนินการตามหลักประชาธิปไตยเพื่อเป็นการสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่อส่วนรวม และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรใน โรงเรียนมีสุขภาพที่แข็งแรงพร้อมที่จะดำเนินงานร่วมกันในการสนับสนุนส่งเสริมองค์ประกอบการเรียนรู้ร่วมกันตามวินัย 5 ประการของเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผลการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในส่วนความคิดเห็นปัจจัยด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมอีก เช่น ปัจจัยเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การ ปัจจัยเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ ปัจจัยที่มีประสิทธิผลของโรงเรียน เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ให้ได้ผลมากขึ้น

2.2 ควรขยายขอบเขตการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบคำถามปลายเปิด โดยควรจะมีการสอบถามเพิ่มเติมไปยังบุคลากรทุกสายงานของโรงเรียน เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางขึ้น

2.3 ควรทำการศึกษากับโรงเรียนอื่น ๆ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับ